

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Sect. XI. Nonnullæ difficultates de Relatione expediuntur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

sum sumi. Ratio fortè est, quia homines non sciunt quales sint termini futuri, idè non accipiunt denominationes à rebus futuris; à præterito autem non dubito has denominationes sumi, sicut sumantur à generatione præterita non existente. Eodem enim modo dicor filius iam, ac quando parens vivebat, & saltem quando ille vivebat, denominabar filius in omnium sententiâ: at tunc non existeret, sed præcesserat generatio; & de similitudine supra ostendi idem manifestè, & in aliis denominationibus, v. g. prioris & posterioris, res est extra controuersiam. Domus enim dicitur antiqua à duratione, quæ iam non existit: & nos dicimur propriè posteri Adæ, illis quæ posteriores. Quo sensu etiam respectu rerum futurarum, de quarum existentia futura nobis certò constat, dicimur etiam priores. Sic dicimur Antichristo priores. Quòd si certò nobis constaret qualem formam fieri esset habiturus, inuenireturque aliquis qui talem aliquomodo haberet, diceretur procul dubiò, *hic est valde similis Antichristo*; sicut dicitur similis homini quem nos nouimus, etiam defuncto. Imò de homine in moribus perditissimo solemus dicere, *iste est imago Antichristi*; vt hinc constet, verum esse quod supra dixi, scilicet hæc omnia ad modum loquendi reducenda; ideoque communiter non dici nos similes hominibus futuris, sicut dicimur precedentibus, quia futuros non nouimus, sicut præteritos & præteritos, saltem ex historiis.

Rursus, idem ad solum modum loquendi pertinere, patet: quia dicor filius parentis iam defuncti, non tamen dicor habere parentem, cum in re idem sit: quia verò Verbum *habere* denotat magis actualitatem, idè non dicor *habere* nisi quod præsens est; dicor tamen filius etiam illius qui iam non est. Sed obijciunt tandem hi nobis, Si ego dicor similis defuncto, ergo & ille dicitur mihi similis; quia non possum illi esse similis, nisi & ipse mihi. quod clarissimè patet in æqualitate; non enim possum esse æqualis vel maior altero, nisi alter sit æqualis vel minor me. Respondeo, me iam dixisse supra, in his quæ pertinent ad modum loquendi non bene argui, *hic modus est acceptus, ergo & ille*. Adde, hic esse disparitatem, quia saltem videtur requiri vt id quod dicitur *in recto* in his denominationibus, actu existat: idè ego possum dici actu similis vel filius defuncto, quia ego, qui denominor, actu existo; defunctus autem non dicitur actu parens aut similis, quia ille qui denominatur in recto, requirit actu existentiam ex usu loquendi.

Tandem hinc concludo, frustrà ab his dubitari, an de absolutà Dei potentia dari possit Relatio ad terminum non existentem: nam quoad modum loquendi etiam naturaliter dari potest, vt ostendi; quoad rem verò ipsam, & secundum totum quod denominatio dicit, certum est non posse. Si enim relatio includit ipsum terminum tanquam partem; terminusque non potest sine seipso existere; quis dubitabit, totam Relationem dari non posse sine termino existente? Hæc in nostra sententiâ sunt certissima.

In Thomistica verò, ponente Relationes distinctas, potest esse maior difficultati locus, an scilicet Relatio distincta filij possit manere mortuo iam patre. Ego dicerem Primò, non repugnare aliquas Relationes, quæ sint essentialiter

connexæ cum actuali existentia termini: item, non repugnare alias quæ solum naturaliter pendant à termino, diuinitus tamen possint sine illo existere; quales communiter dicuntur esse actus sensitiui materiales, qui diuinitus possint esse, licet obiectum non sit præsens, non tamen naturaliter, vt pono ex libris de Anima; tandem Tertio putarem posse esse alias Relationes quæ solum petant existisse suum terminum, etiam si non daret quamdiu ipsæ durationes existunt. Hæc circa possibilitatem. Iam autem hoc posito, de terminare ex quarum numero essent Relationes illæ Thomistica, res est valde dubia: agitur enim supponendo vnâ conditionem falsam. Ego certè non video rationem, cur tunc non possint esse aliquæ Relationes quæ diuinitus possint sine termino existere: neque enim obstat quod ait Suarez, scilicet, has Relationes nihil efficere circa terminum, sed resultare præcisè illo posito. hoc, inquam, non obest, tum quia (vt supra numero 16. dixi) nihil magis efficit cognitio circa suum obiectum, quam hæc Relatio, & tamen cognitio potest esse etiam naturaliter de obiecto non existente; ergo à fortiori poterit diuinitus esse Relatio ad terminum non existentem: tum quia sufficit, si illa dependentia sit naturalis, sicut in actibus intuitiuis diximus. per hoc autem non tollitur, diuinitus eam Relationem non posse esse sine termino. Addo tamen, cum qui diceret, eas Relationes futuras ex numero earum quæ essentialiter connecterentur cum suo termino, non facile conuincendum. Sed de hoc disputent ipsi Thomista, quia, vt dixi, res est incertissima.

SECTIO XI.

Nonnullæ difficultates de Relatione expediuntur.

PRIMA potest esse, vtrum Relatio terminetur ad absolutum, an ad relatiuum. Cum duplex sit Relatio, alia prædicamentalis, transcendentalis alia, de vtraque potest procedere difficultas præsens. Cui respondeo, si sermo sit de Relationibus transcendentalibus, dicendum esse, aliquas posse terminari ad relatiuum formaliter, alias verò ad absolutum. Illæ Relationes transcendentes terminantur ad absolutum, quæ terminantur ad res absolutas, in quibus non est mutuus respectus, cognitio v. g. in communi sententiâ respicit essentialiter & transcendentaliter obiectum, cum tamen obiectum etiam in communi sententiâ non respiciat essentialiter cognitionem. Item hæc actio ita respicit essentialiter hunc terminum, vt sine illo nequeat vllò modo existere: at hic terminus non dependet essentialiter ab hac numero actione; ergo obiectum & terminus sunt magis absoluta, quam cognitio & actio quæ ad illa terminantur; ergo cognitio & actio non terminantur ad relatiua formaliter, sed ad absoluta. Idem est in Relatione creaturæ ad Deum in multorum sententiâ, qui cum dicant esse absolutum à creaturis, nec ad illas dicere ordinem.

Inter illas verò Relationes quæ se mutuo respiciunt, vt v. g. Pater æternus Filium, & Filius Patrem; materia formam, forma materiam; inter

quæ datur Relatio transcendentalis mutua, dicendum est, eas Relationes formaliter terminari ad relatum. Ratio est manifesta, quia cum Relatio transcendentalis non distinguatur realiter ab eo in quo est, v. g. à materiâ respiciente formam; inde est, ut si Relatio, quæ est in formâ, terminatur ad materiâ, terminetur etiam ad Relationem in ipsam formam, quæ Relatio identificatur cum materiâ. Item Relatio Filij æterni, quæ terminatur ad Patrem, à quo non distinguitur Relatio ad Filium, terminatur etiam ad relatum. Quæ doctrina locum obtinet in omnibus Relationibus mutuis, ut ex ratione factâ facile cuicque constabit.

57 De Relationibus prædicamentalis nulla est difficultas in nostrâ sententiâ, negante eas propriè esse Relationes, sed solum denominationes extrinsecas ab utroque extremo desumptas: vnde sicut inter Petrum & Paulum, constituentes numerum binarium hominum, non datur respectus ullus, neque ad absolutum, neque ad relatum; ita neque inter hanc & illam albedinem: quia ut similes, nihil aliud dicunt, quam utriusque existentiam. inter existentiam autem vnius & existentiam alterius nullus est respectus, quod vel inde probo, quia quantumvis Angelus imò Deus ipse comprehendat hanc albedinem existentem, adhuc ex illius comprehensione nequaquam deveniet in cognitionem alterius albedinis ut actu existentis, etiam si tunc inter se sint similes; ergo nulla est Relatio in hac albedine respectu illius, alioquin ex Relatione, quæ esset in hac, deveniret Angelus in cognitionem alterius albedinis ad quam est Relatio: ergo Relatio prædicamentalis propriè non est Relatio neque respectus; ergo non est de illâ inquirendum, verum terminetur ad absolutum, an ad relatum. Et ratio à priori potest desumi ex dictis Sect. 4. quia Relatio prædicamentalis dicit utrumque; extremum tamquam partes: utrumque autem extremum non terminatur ad utrumque, quia nihil terminatur ad seipsum; vnde fit, ut hæc relatiua, in quantum relatiua, eo modo quo sunt, sint simul naturâ & cognitione; quia ut relatiua nihil aliud sunt, quam utrumque extremum simul, utrumque autem extremum est naturâ simul & cognitione cum utroque extremo.

58 Nonnulli disputant in præsentis satis fuscè, utrum in sententiâ distinguente Relationes prædicamentales à fundamento & termino, dicendum sit, Relationem terminari ad aliam Relationem, an verò ad fundamentum illius. Credi-derim, hanc quæstionem nobis esse inutilem. vidimus enim, quid in nostrâ sententiâ dicendum sit: quid autem dicendum sit in alienâ, alieni viderint. neque enim nostrâ interest explicare, quomodo in qualibet sententiâ discurrendum sit, præsertim, quando illa iam exolevit, ut contingit in hac præsentis. Nihilominus breviter respondet, in eâ sententiâ dicendum contra nonnullos, Relationem similis terminari ut ad terminum, & ad ipsam Relationem, & ad ipsius fundamentum. Moueor, quia illa Relatio, quæ est in hoc pariete v. g. non solum refert ut similem hunc parietem alteri parieti, sed etiam seipsam & parietem refert ut similem alteri parieti, & relationi in illo existenti: quia (ut ostendi suprâ Sectione 2.) illæ Relationes distinctæ sunt etiam si-

miles inter se, & referuntur seipsis; ergo qualibet illarum Relationum non solum refertur ad fundamentum oppositæ, sed etiam ad ipsam oppositam Relationem. Neque hinc sequitur mutua prioritas (ut obiciunt oppositum sentientes) non, inquam, sequitur, quia non est necesse terminum esse priorem naturâ ipsâ Relatione, ut patet in Relatione actionis ad effectum ut ad terminum, qui tamen non est prior actione. Idem est inter Relationes diuinas, in quibus non est prior Filius Relatione Patris, cuius est terminus. Ergo non est necesse, si Relatio opposita sit terminus huius, esse priorem hac, & consequenter hanc rursus tamquam terminum esse priorem illâ; sed poterunt esse omnimodè simul etiam naturâ: quapropter communiter dicitur, relatiua esse simul naturâ & cognitione.

Aduerte tamen Primò, Conclusionem intelligendam in Relationibus mutuis: nam si possunt esse Relationes prædicamentales, non mutuas, quales in creaturâ respectu Dei admittunt nonnulli, tunc Relatio prædicamentalis solum terminabitur ad absolutum; quia in termino, quem respicit, nullam reperit Relationem ad quam refertur, ut in simili de Relatione transcendentali dixi num. 56.

Aduerte Secundò, & in Relationibus mutuis me locutum solum de Relatione similitudinis: nam de Relatione patris & filij in creatis aliter videtur dicendum: scilicet, Relationem patris formaliter ut talem solum terminari ad filium productum, non verò ad filiationem. ratio est, quia illa Relatio solum respicit id quod formaliter pater generavit: hoc autem non est ipsa filiatio, sed filius; filiatio enim seu Relatio filiationis resultat ex filio producto. Dixi, ut relationem patris formaliter, quia, ut illa Relatio est similis ipsi Relationi filiationis, terminabitur etiam ad illam, sicut proximè dixi de aliis Relationibus similitudinis. Et hæc pro consequentiâ in alienâ sententiâ.

Secunda difficultas esse potest, utrum ratio ad, quam dixi num. 2. includi in Relatione, sit propria Relationis realis, an etiam conveniat Relationibus rationis. Caietanus & Canariensis apud PP. Suarez Sect. 3. num. 2. & Vasquez Parte 1. Disput. 114. cap. 1. & 2. opinantur, conceptum Relationis secundum esse ad, esse abstractum à Relatione reali & rationis, quia etiam Relatio rationis habet esse ad. Verum hi Doctores facile impugnantur proprio argumento, quia non magis repugnat abstrahi conceptum in communem Relationi rationis & reali, quam conceptum ad. sed non potest esse conceptus in communis Relationi rationis & reali (ut & aduersarij fatentur) ergo nec poterit abstrahi conceptus ad. Consequentia est euidens. Minor est aduersariorū doctrina. Maior probatur, quia ex vnâ parte Relatio rationis eo modo quo est, tam habet esse in subiecto quam esse ad terminum: uterque autem conceptus in illâ est fictus, Relatio autem realis non minus realiter est in subiecto quam realiter sit ad terminum, & consequenter in illâ uterque conceptus est realis; ergo non minus repugnat à conceptu ad, qui in Relatione rationis est fictus, & in reali realis, abstrahi conceptum communem, quam abstrahi à conceptibus in utroque Relationis. Secundò impugnantur ratione à priori,

priori, quia ab ente reali & rationis nulla potest abstrahi ratio vniuocè communis, ergo nec conceptus *ad* neque *in* erit communis Relationi reali & rationis.

61 Tertia difficultas est, vtrum terminus Relationis prædicamentalis possit esse ens rationis. Ratio dubitandi est, quia Relatio transcendentalis videtur esse ad ens rationis: cognitio enim de ente rationis dicit respectum transcendentalem, vt ad suum obiectum, ad ens rationis; ergo etiam Relatio prædicamentalis poterit respicere ens rationis. Hoc tamen argumentum non vrget: Primum enim nego consequentiam, quia Relatio prædicamentalis constituitur per ipsum terminum. vnde non potest esse realis Relatio prædicamentalis, si terminus sit ens rationis, quia nihil potest realiter componi per partem fictam. Relatio autem transcendentalis adæquatè est distincta ab ipso termino, & identitatur cum fundamento; vnde non videtur esse tanta repugnancia in eo quod ipsa sit realis, licet terminus non sit realis, dummodo fundamentum reale sit, quanta in Relatione prædicamentali. Secundo respondeo, negando Antecedens, scilicet, dari Relationem transcendentalem propriè ad ens rationis, quia Relatio transcendentalis propria debet esse ad aliud simpliciter; ens autem rationis, cum propriè nihil sit, non potest propriè esse aliud, ergo neque ad illud potest esse propria Relatio. Ad instantiam è cognitione respondeo, non habere propriè respectum ad ens rationis vt ad obiectum, quia ens rationis propriè non est obiectum, propriè enim & absolute nihil est, ergo illa cognitio non habet propriè terminum, licet nec obiectum proprium.

62 Vltima difficultas est, vtrum dari possit conceptus communis omnibus Relationibus. Ratio dubitandi est, quia si relatiuum in communi definitur, definiendū erit *esse id quod respicit aliud*. Hæc autem definitio videtur omnino pugnare his quæ hucusque diximus de mutuis relatiuis: relatiuum enim, quod definitur, comprehendit omnia relatiua, ergo *ad aliud*, quod ponitur tamquā terminus, debet esse distinctum ab omni relatiuo, alioquin non erit aliud à relatiuo. atqui sæpè terminus ipse est relatiuus, ergo non est *aliud* à relatiuo. Hæc ratio dubitandi magnum facessit negotium P. Suarez & Rubio apud Hurtadum Sectione vltimā, sed ego puto, non esse hinc specia- liorem difficultatem, quā in definitione communi causæ, scilicet *causa est illud, quod influit esse in aliud*, ibi enim fit idem argumentum. Si enim causa comprehendit omnes causas, ergo om-

nes debent esse distinctæ ab illo *alio* quod ponitur in definitione: at sæpè ipsum *aliud* est causa, quia effectus vnius causæ est causa alterius. Ecce præsens difficultas, quæ etiam est eadem in definitione formæ, *forma est, quæ per vnionem sui cum subiecto illud perficit*, & tamen sæpè contingit, vt ipsum subiectum sit simul forma: idem etiam in definitione subiecti, idem in definitione vnionis, cognitionis, &c. Cui facile, omnis aliis solutionibus, quæ magis obscurant difficultatem quā explicant, respondeo: Etiam si terminus ipse sit relatiuus, semper tamen omne relatiuum respicere aliud à se, quia tunc terminus non est relatiuus respectu sui, sed respectu alius à se; non ergo ita debet definitio explicari, *relatiuum est quod respicit aliud non relatiuum*, quem sensum intendit obiectio, & in quo fateor definitionem esse malam: sed debet sic explicari, *relatiuum est quod respicit aliud distinctum à se*, siue illud, quod respicitur, simul sit relatiuum ad aliud, siue non. Pro quo aduerte, terminum, qui simul est relatiuus, poni in eā definitione bis, semel quatenus definitur relatiuum, tunc autem ponitur in recto; secundo verò vt terminum & in obliquo per verbum illud *aliud*. Et idem contingit, quando definitur causa, vel forma, aut quæcumque alia res, quæ simul participat & rectum & obliquum definitionis.

Rogabis, quo sensu verum sit, quod in præfenti communiter docetur, scilicet ad relationem non dari per se motum, sed resultare ex positione termini & fundamenti. Respondeo, nihil aliud doceri eo axioma, nisi quod produciens v. g. albedinem per se non intendat eam constituere similem alteri albedini: est enim productio illius albedinis independens ab existentia alterius; eodem enim modo produceretur, ac si altera non esset producta; & in nostrā sententiā res est clarior, quia cum Relatio formaliter consistat in vtroque extremo, per quamlibet autem actionem non producat utrumque extremum, sed vnum tantum, inde est, vt per nullam actionem producat formaliter Relatio. Dicitur autem resultare ex positione fundamenti & termini, non quia propriè & realiter resultet, cum non distinguitur realiter à fundamento & termino, sed quia ratione nostrā videtur ex vtroque resultare. Ego melius dicerem, produci formaliter per productionem vtriusque sine vllā resultantia, quia non distinguitur ab vtroque, sicut numerus binarius non resultat propriè ex positione duorum hominum, sed formaliter est ipsi duo homines. Et hæc de Relatione.

DE POSTPRÆDICAMENTIS ARISTOTELIS.

63 In libro de Postprædicamentis egit Aristoteles de Oppositionibus, de Prioritate, de Posterioritate, Simultaneitate, de Motu & modis Habendi aliquid, vt quæ de Prædicamentis dixerat, ex his clariora redderentur; sunt enim hæc omnibus Prædicamentis valde connexa. De propositionum Oppositionibus fuscè satis actum est in Summulis: de repugnantiā seu oppositione physica formarum inter se, suis locis agendum erit; non enim potest regula aliqua vniuersalis ad id dignoscendum tradi. Hoc solum in communi

dico, oppositionem hanc esse duplicem, aliam ex naturā rei, v. g. inter calorem & frigus, non enim possunt viribus naturæ in eodem subiecto coherere in gradu intenso, possunt tamen per miraculum; vnde alia est maior oppositio in ordine scilicet ad potentiam absolutam, ita vt nec Deus illas duas formas coniungere possit. Ea est in omnium sententiā inter formam & priuationem ipsius, item in communiori & veriori inter odium & amorem, assensum & dissensum de eodem obiecto.

De